

Петро Луцик

ЛІТО, якого не було

Роман

Харків
«ФОЛІО»
2023

До відходу потяга залишалось менше п'яти хвилин, вже прозвучала звична фраза, після котрої всі проводжальники покинули вагон, а провідниця — досить-таки приваблива жінка середнього віку зі світлим, явно фарбованим волоссям — подумки відзначила, що перше від неї пасажирське відділення поки що залишається порожнім. З власного досвіду жінка знала, що у таку спекотну пору — і за температурою повітря, й за ажіотажем — зазвичай межує зі справжнім чудом, коли вдається в останню мить отримати бажане місце хоча б «на камчатці», тобто біля туалету. Звичайно, траплялися випадки, коли з різних причин одне, максимум два місця залишалися незайнятими. Тоді провідники на свій страх і ризик «поселяли» тих, котрим не пощастило вчасно купити квитки і для яких придбавати у перекупників було надто дорого. Ось і зараз декілька потенційних пасажирів стояли дещо осторонь і з надією спостерігали за тим, як закінчується посадка на потрібний їм потяг. Той факт, що порожнім лишалось все відділення, міг свідчити тільки про те, що якась компанія або запізнюється, або підсяде десь по дорозі. Тобто аж у Тернополі. А якщо так, то до Тернополя можна довести хоча б цю четвірку, що свердлила її спраглими поглядами. Жінка збиралася вже подати їм знак, як тут праворуч почувся тупіт і з

тунелю на перон вибігла четвірка молодих людей — троє юнаків і дівчина. У кожного за плечима був рюкзак.

Вони наблизилися до провідниці, і всі одночасно простягнули їй квитки. Жінка лише встигла прочитати посадочні місця — перше купе — і пункт призначення. Тернопіль. Не кажучи ні слова, вона кивнула, мовляв, проходите, і, кинувши співчутливий погляд на іншу розчаровану четвірку, піднялася у вагон. Пасажири, що запізнилися, заледве встигли сісти на свої місця, як потяг рушив. Знадобилося декілька хвилин, щоб перевести подих. У такому стані їх і застала провідниця, котра прийшла перевіряти квитки.

— Що ж це ви, молоді люди, все відкладаєте до останньої хвилини?! — докірливо поцікавилася вона. — Так, дивись, і життя прогавите!

— Та не хотілось би! — за всіх відповів із вигляду найстарший юнак — досить привабливий шатен. — Ми не врахували аварію на шляху руху трамвая.

— Враховувати у наш час потрібно все! — повчально мовила провідниця підводячись. — Прибуваємо через дві години.

— Ми знаємо! — відповіла єдина у компанії дівчина.

Оскільки дорога була недалеко, вирішили не ховати рюкзаки, а просто залишити їх посередині, від чого місця у відділенні не лишилося зовсім. Щоб не сидіти увесь час, дивлячись одне на одного, при цьому підібгавши під собою ноги, вирішили зайняти свої полиці. Так, іще не покинувши Львова, дивна четвірка прийняла горизонтальне положення — низу дівчина і худий юнак зі скуйовдженим волоссям і у круглих окулярах, а інші двоє юнаків — на верхніх полицях. Троє одночасно, як по команді, вийняли з кишень смартфони і мит-

тево перемістилися кожен у свою віртуальну «нірвану». Лише один із четвірки вирішив не відволікатися на дрібниці, тим більше що таку «нірвану» він покинув лише зранку.

Молодого чоловіка звали Іван Поліщук, і вже цим він відрізнявся від своїх друзів. Своє «просте» ім'я Іван вибрав сам, народившись якраз на «зимового Івана». Інші троє мали хоч і не екзотичні, але й не такі «прості» імена. На іншій верхній полиці лежав Юра Моравський, і він був справжнім поляком із Хмельницького. Насправді його звали Юрек, але поміж друзів закріпилося звертання Юра. Зараз він повністю заглибився в якийсь текст. Зрештою, Іван знав, що його молодший друг точно читає щось історичне, тому що інші теми для студента на сьогодні вже другого курсу історичного факультету просто не існують. Та й причиною того, що вони вирушили саме сьогодні, а не декількома днями раніше, і до того ж заледве не спізналися, був той факт, що Юра примудрився не впоратися з основним іспитом, отримав так званий «талон-2» і лише вчора зумів реабілітуватися. Студентом Юра залишився, щоправда, без стипендії на наступні півроку. А оскільки він і до цього її не мав, то це не надто його засмутило.

Місце низу займав Валерій Сідалко. Довге рідке волосся, дещо видовжений ніс, на якому трималися круглі скельця окулярів, робили його схожим на літературного персонажа Жуля Верна — Паганеля. Друзі так і прозивали його — Паганель, чому той був невимовно радий. Нічого дивного не було у тому, що Сідалко навчався на географічному факультеті. Він був майже певен, що саме тепер Паганель вивчає — востаннє на сьогодні — умови заповідника «Медобори», куди, зрештою, вони і приїдуть.

Інше місце знизу займала єдина дівчина у їхній компанії. Злата Величко навчалася на факультеті журналістики, і вже на першому курсі про неї заговорили як про перспективну журналістку. Іван принаймні двічі зустрічав її статті у місцевих газетах й зі своєї непрофесійної точки зору відзначив своєрідний стиль написання.

Троє з четвірки були молодшими за Івана. Йому згадалося минуле літо. Тоді вони і зустрілись уперше. Він повертався зі Сходу додому. Не вступивши після закінчення школи на «бюджет» (а тягнути «контракт» родині було не до снаги) і дочекавшись призовного віку, він попри опір і сльози мами записався на інший контракт: в армію. Відмажавши три роки на гарячому Сході України, Іван Поліщук повертався таким потягом додому. Дивно, але майже весь шлях його пасажирське відділення залишалося порожнім, лиш у Хмельницькому підсів Юра Моравський, а у Тернополі Паганель зі Златою. Всі вони обрали Львів для вступу до університету. Ще раніше молоді люди подали заявки на вступ і ось тепер везли оригінали документів. Вчорашні випускники відразу пройнялися довірою та повагою до колишнього молодшого сержанта, а прикріплений на лівій кишені його кітеля недавно затверджений Хрест Хоробрих остаточно вирізнив його і зробив головним.

Час у дорозі до Львова проминув непомітно, і вони попрощалися. Іван Поліщук поспішив додому, де на нього вже з нетерпінням чекали, а трійка абітурієнтів рушила до головного корпусу університету, де засідала приймальна комісія.

Вони знову зустрілися першого вересня на урочистій лінійці. Іван просидів удома лише два дні, а затим зібрав усі

потрібні документи і подався до Львова. За інших обставин повторилася б ситуація трирічної давнини, але той факт, що абітурієнт воював, захищаючи Україну, і до того ж має бойову нагороду, зробив свою справу: Іван Поліщук став студентом факультету електроніки.

Вони намагалися надалі не губити одне одного, весь свій вільний час проводили разом, хоч на першому курсі цього вільного часу майже не залишалося. Коли ж перший курс підходив до свого логічного завершення, Паганель запропонував провести частину літа у нього вдома, у містечку Гримайлів. Він переконав друзів, що заповідник «Медобори» неподалік — саме те місце, де, за його словами, можна «провести небюджетний відпочинок». Зрештою, ніхто не заперечував: Іванові хотілося просто змінити обстановку, Юра не спішив показуватися перед батьками після новини про знову втрачену стипендію, а Валерій зі Златою взагалі поверталися додому.

Зрештою, пропозиція дістала загальне схвалення, і вже на початку травня було вирішено: як тільки буде складено останній іспит, вони вирушать у подорож. Довелося чекати Моравського, а так були б уже на місці.

— Юро, признайся: що ти завалив? — повернув голову до друга Іван.

— Та нічого я не завалював! — огризнувся той.

— Ага, професору так сподобалося спілкуватися з тобою, що забажав зустрітись іще раз! — подав голос із нижньої полиці Валерій.

— Паганелю, не починай! Не вперше!

— І не востаннє, судячи з усього! — констатував Сідалко.

— А все ж? — не вгавав Іван. — Яка тема твоєї улюбленої історії підвела тебе?

— Битва під Берестечком, — після ледь відчутної паузи відповів Моравський.

— Так вона ж усім відома! — знову озвався Валерій.

— Це тобі у школі вона була відома, а в університеті, а особливо на істфаку цього мало.

— Але ж здав! — подала голос Злата.

— Ага! Ночами не спав, усе зубрив. Мені Хмельницький із Тугар-Беєм навіть снитися почали. Не до добра це! Зате тепер навіть із закритим підручником можу перерахувати всі наші полки...

— І наші також! — вставив Валерій.

— Які це «наші»? — не зрозумів Юра.

— Паганель має на увазі те, що ти говориш про свої, польські полки, а він про українське військо, — пояснила Злата.

Юра цього не бачив, але Злата підморгнула Паганелю.

— Ось приїдемо у Тернопіль, доплачу різницю — і поїду далі, додому! — пригрозив Моравський.

— Друзі, не сперечайтесь! — остудив їх Іван. — І пам'ятайте: у поході що найголовніше? Правильно: відчуття плеча.

Зрештою, ніхто й не заперечував. Хоч їхня дружба і була міцною й кожен знав, що може покластися на будь-кого іншого, все ж Іван Поліщук був беззаперечним авторитетом і мозковим центром компанії. Це, звичайно, імпонувало молодому «лідерові», але накладало певну відповідальність — як не-як різниця у чотири роки нагадувала про себе. Те, що саме йому, Іванові, доведеться звалити на себе найбільшу роботу, він зрозумів одразу. Його молодші друзі, тільки-но визначив-

шись із поїздкою, захотіли вирушити майже відразу, як тільки дозволять обставини. Тоді він зупинив їх, нагадавши про спорядження, без якого збиратися будь-куди, а тим більше у похід, просто безглуздо. На його здивування, Івана підтримав Сідалко, затятий мандрівник, щоправда, як недовзі виявилось, лише навколишніми поблизу Гримайлова лісами. Вже той факт, що батько Паганеля працівник управління заповідником, куди вони прямували, і визначав усі попередні маршрути майбутнього географа. Зрештою, як і теперішню поїздку. Останній місяць — попри сесію — проминув у різноманітних закупах найнеобхіднішого для походу, пошуках зручного і недорогого одягу й потрібних у таких випадках аксесуарів. Валерій переконав друзів, що хвилюватися за найголовніше — намет і до намету — не варто: ніч перед подорожжю вони проведуть у нього вдома, у Гримайлові, «а там знайдеться все».

Час у дорозі до Тернополя проминув швидко. Частина його молоді люди провели за своїми смартфонами, частину проговорили, коли пропадав Інтернет.

До кінцевої зупинки прибули вже по обіді, саме у такий час, коли весь громадський транспорт ураз ставав переповненим, вільного місця у ньому не залишалось, чому дуже раділи водії численних таксі. Щоправда, автобус до потрібного їм Гримайлова відходив через годину з гаком і був ще напівпорожнім. До того ж водій упізнав Валерія Сідалка. Четвірці навіть не довелося в касі купувати квитки. Обійшлося тривіальною платою самому водієві.

Зрозумівши, що заглянути додому не буде ніякої можливості, дівчина ще зранку зателефонувала батькам. Ті відразу

приїхали на зустріч із дочкою. Все закінчилося безкінечними поцілунками, тривалими промовами про безпеку та необхідність берегти себе, і... рюкзаки мандрівників поповнилися чималими запасами продуктів.

Переважно говорила мама Злати — аж надто молода жінка, що Іван із підозрою подивився на батька дівчини, мовляв, а скільки було їй років, коли це сталося? Сам же батько — начальник одного з відділів поліції Тернополя — відвів убік Поліщука і просто, по-чоловічому, попросив прослідкувати за «цією ртуттю».

— Чому ртуттю? — не зрозумів Іван.

— Тобі коли-небудь доводилося розбивати термометр? — поцікавився батько.

— Бувало.

— А збирати кульки?

— І збирати.

— Тоді ти мене зрозумієш. Моя дочка — ртуть, котру неможливо зібрати і неможливо визначити, куди вона покотиться наступної миті.

Іван знав Злату зовсім іншою, але нічого на це не сказав. Натомість пообіцяв наглядати за дівчиною.

Полегшення Златі принесло відправлення автобуса. Іван, що сидів біля Злати, поцікавився, чому це саме з ним поговорив її батько.

— Я розповіла їм про тебе все, — пояснила дівчина.

— Тобто все?

— Що ти серед нас найрозумніший, найрозсудливіший, най-най-най... І до того ж воював.

— А яке це має відношення?

— Велике. Тато пройнявся до тебе повагою, а мама просто заспокоїлася, змирившись із тим, що ще один тиждень мене не буде вдома.

— Щось не віриться! — відказав Іван. — Твоя мама не видавалася заспокоєною.

— Ти просто не бачив її, кола вона по-справжньому схвильована.

«Як і кожна мати, напевне!» — подумав Іван.

Він іще пам'ятав той день, коли повідомив батькам про своє рішення піти в армію за контрактом. Просто схвильованою маму тоді він не назвав би!

— І все ж, Злато, це не звільняє мене від найголовнішого, — мовив Іван.

— Ти про що? — не зрозуміла дівчина.

— Від обіцянки твому батькові слідкувати за тобою.

— Упізнаю свого тата. Вони з мамою аж ніяк не хотіли відпускати мене навіть до Львова. Максимум, на що вони були згодні, то на місцевий універ. Але я була проти.

Злата усім тілом повернулася до Івана і насмішкувато запитала:

— Батько просив слідкувати лише за мною? Чи твоя турбота розповсюджується і на них?

Дівчина кивнула на місця позаду.

— А ось зараз ми це перевіримо! — відповів Іван. — Паганелю, ти, зрештою, сповістиш товариство, куди саме ми прямуємо?

— До Гримайлова.

— Не май нас за ідіотів! — погрозово попередив Поліщук.

— Дійсно, Паганелю, що саме ти збирався нам показати? — підтримала його Злата. — Заповідник «Медобори» — це те, що Львів для туриста.

— Тобто? — не зрозумів Валерій.

— Взагалі-то зрозуміло все, де це є, але конкретного мало! Паганелю, ти ж обіцяв нам сюрприз! Колись!

— Сюрприз, виказаний раніше наперед обумовленого терміну, перестає ним бути і перетворюється на очікування чогось буденного, наперед визначеного, — повчально відповів той.

Всі підозріло повернулися до Валерія, при чому це зробили не лише його друзі, але й пасажирів поруч.

— Не лякайтеся, — заспокоїв Валерій. — Нещодавно я студював один філософський трактат. Старий Еммануїл мав рацію.

— Який Еммануїл? — не зрозумів Іван.

— Еммануїл у нас один — Кант! — вставив Юра. — Першоджерела читати треба!

— Канта?

— Булгакова! «Майстер і Маргарита». Про нього там доступно розповів Воланд. До речі, друже, якщо ти не хочеш викладати на стіл свої карти, то хоча б скажи, наскільки дорожчою для мене вийде ця поїздка. Студентський бюджет, як тобі відомо, категорія не безконечна!

— Та не переживайте ви так за свої гроші! — не витримав Валерій. — Це лише гора Богит! Тридцять хвилин на авто! Батько завезе нас майже до точки призначення. Їжі маємо запас завдяки Златі, а вдома додадуть іще. Жодної копійки більше наперед визначеного бюджету ми не потратимо.

— А там що? — поцікавився Юра.

— А там — твоя тема.